

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים
יחידת לימוד בסיסית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון	—	סיפורת (מעשה חכמים וסיפור קצר)	—	(25x1)	—	25 נקודות
פרק שני	—	נובלות של עגנון, קריאה מונחית				
		ודרמה	—	(35x1)	—	35 נקודות
פרק שלישי	—	שירה (פיוט, שירת ימי הביניים ושירת ביאליק,				
		השירה העברית במאה ה־20)	—	(20x2)	—	40 נקודות
		סה"כ	—			100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
- (2) אין להדגים בתשובות שונות על פי אותה היצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים וסיפור קצר) (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-3.

1. מעשה חכמים

לפניך מעשה החכמים "מר עוקבא". קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

- 1 מר עוקבא — הִיָּה עָנִי בְּשׁוֹנוֹתוֹ, וְהָיָה רַגְלֵי כָּל יוֹם לְזֶרֶק לֹא אֲרַבְּעָה זְוִיִּים בְּצִנּוֹר הַדֶּלֶת. פָּעַם אַחַת אָמַר [הָעָנִי]: אֵלֶּךְ וְאֶרְאֶה מִי עוֹשֶׂה עָמִי טוֹבָה זֹאת. אוֹתוֹ הַיּוֹם שָׁהָה מֵרַע עוֹקְבָא בְּבֵית הַמְּדֻרָּשׁ הַרְבֵּה, וְהִלָּכָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ. 5 בֵּין שָׂרְאָה אוֹתָם הָעָנִי שָׁהָטוּ עֵצָמָם לְדֶלֶת — יָצָא אַחֲרֵיהֶם. בָּרַחוּ וְנִכְנְסוּ שְׁנֵיהֶם לְתִנּוֹר גָּרוֹף. נִכּוּ רַגְלָיו שֶׁל מֵרַע עוֹקְבָא. אָמְרָה לֹא אִשְׁתּוֹ: מִן אֵת רַגְלֶיךָ עַל רַגְלִי. חֲלֹשָׁה יָדְעָתוֹ. 10 אָמְרָה לֹא: אֲנִי מְצוּיָה בְּתוֹךְ הַפֶּתַח וְהִנָּאתִי קְרוֹבָה [לָעָנִיִּים].

א. בקיום מצוות הצדקה נוצר קשר בין נותן הצדקה לבין מקבל הצדקה.

הסבר את ההבדל בין העמדה של מר עוקבא ובין העמדה של העני בנוגע לקשר הזה.

(11 נקודות)

ב. על פי הסיום של מעשה החכמים, הסבר איזה סוג של קשר בין נותן הצדקה למקבל הצדקה

עדיף, על פי מעשה חכמים זה. הדגם את דבריך. (14 נקודות)

סיפור קצר

2. "יד ושם" / אהרון מגד

לפניך ציטוט מדברי יגאל אלון (איש צבא ומדינאי ישראלי, 1918-1980).

קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

עם שאינו יודע את עברו, ההווה שלו דל, ועתידו לוט בערפל (עתידו עמום ולא ברור).

א. הסבר והדגם כיצד דברים אלה באים לידי ביטוי בסיפור. בסס את תשובתך על

העמדות של שתניים מן הדמויות בסיפור בנוגע לוויכוח המרכזי שבו. (13 נקודות)

ב. בסיפור זה כמה דמויות מציעות שלושה שמות שאפשר להעניק לתינוק.

כיצד כל אחד משלושת השמות מתקשר לציטוט שלעיל?

הסבר את דבריך.

(12 נקודות)

3. סיפור קצר מתורגם

ענה על שני הסעיפים א-ב.

פגישות ופגישות מניעות את העלילה של יצירות ספרות רבות.

א. תאר פגישה או פגשה בסיפור קצר שלמדת, והסבר מה הדמות המרכזית לומדת על עצמה

בעקבות הפגישה או הפגשה. (12 נקודות)

ב. כיצד הפגישה או הפגשה שתיארת בסעיף א משפיעה על ההתפתחות של עלילת הסיפור?

הסבר והדגם את דבריך. בתשובתך כתוב גם על הקשר בין סיום הסיפור ובין הפגישה או

הפגשה. (13 נקודות)

פרק שני — נובלות של עגנון, קריאה מונחית ודרמה (35 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 4-10.

נובלות של עגנון**4. "תהלה"**

המספר בנובלה יוצר אנלוגיה ניגודית בין תהילה ובין דמויות אחרות בנובלה. תאר את האנלוגיה הניגודית בין דמותה של תהילה ובין שתיים מן הדמויות האחרות בנובלה, והסבר מה אפשר ללמוד מכל אחת מן האנלוגיות על דמותה של תהילה.

5. "והיה העקוב למישור"

לפניך קטע מן הנובלה "והיה העקוב למישור", המתאר את תחילת הנדודים של מנשה חיים. קרא אותו, וענה על שלושת הסעיפים א-ג שאחריו.

נגרר מנשה חיים אחריו מחמת שלא היה יכול לסרב. ובעל הבית הכניסו לתוך ביתו, הגדיל אור העששית ופרס לו מלחמו. ואולם מנשה חיים ישב ולא אכל, ובלבו התחנן אל ה' כי ישלח לו חולי מעט כדי שתהיה לו סיבה למנוע עצמו מסעודה שאינה שלו.

א. תאר את התנהגותו של מנשה חיים, לפי הקטע שקראת. מה אפשר ללמוד מן ההתנהגות

של מנשה חיים לפי המסופר בקטע על מצבו הנפשי? הדגם את דבריך. (9 נקודות)

ב. לפי הקטע שקראת מנשה חיים זוכה ליחס טוב מן הקהילה, ואולם במקומות אחרים

בנובלה מובעת ביקורת על היחס של החברה היהודית לחלשים ולעניים.

הבא מן הנובלה דוגמה לביקורת זו של המחבר, והסבר אותה. (9 נקודות)

ג. התנהגותו של מנשה חיים בהמשך מסע הנדודים שלו שונה מן ההתנהגות המתוארת

בקטע שלעיל.

הצג שתי דוגמאות לשינוי בהתנהגותו של מנשה חיים, והסבר מה גרם לשינוי זה.

(17 נקודות)

קריאה מונחית

6. האם לדעתך ספר הקריאה המונחית שלמדת מבטא אמונה באדם ו/או אכזבה ממנו?
הסבר את דברך, ובסס אותם על היחסים בין שתיים מן הדמויות ביצירה, על אירועים מרכזיים בה ועל סיומה.

דרמה

7. "ילדי הצל" / בן-ציון תומר

- לפניך הוראות הבימוי בתמונה הראשונה של המחזה "ילדי הצל".
קרא אותן, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריהן.
- שאון גלי הים [...] הבמה ריקה. זיגמונט עולה מן הים. ביד ימינו – תיק.
רגלו האחת מעבר למעקה מזה, ורגלו האחרת מעבר מזה. שולח מבט אל הים, אל הטיילת ושוב אל הים. עובר, פונה אל הספסל ומתיישב. מוציא מתיקו מחברת ובובה ישנה ומרופטת – כלב. כותב.

- א. (1) הסבר את התפקיד של הפרטים הנזכרים בהוראות הבימוי שלעיל בבניית דמותו של זיגמונט.
- (2) הבא מן המחזה שתי דוגמאות נוספות המאפיינות את דמותו של זיגמונט (בתשובתך אל תכתוב על סיום המחזה).
- (20 נקודות)
- ב. תאר את תמונת הסיום של המחזה, והסבר כיצד היא מתקשרת להוראות הבימוי בפתיחת המחזה. (15 נקודות)

8. "אנטיגונה" / סופוקלס

לפניך חלק מנאום ההכתרה של קריאון. קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

מִי שְׁמָנְהִיג אֶת הַמְּדִינָה
וְאֵינּוּ שׁוֹעֵה לְעֲצוֹת מַעֲלוֹת
אֶלָּא סוֹכֵר אֶת פִּיּוֹ מִפֶּחַד כָּל־שֶׁהוּ,
הוּא הַגְּרוֹעַ מִכָּל־עַם.
כִּךְ אֲנִי חוֹשֵׁב מֵאֲזֻז וּמִתְמִיד.
וּמִי שֶׁמַּעֲדִיף אֶת מְקַרְבֵּיו
עַל פְּנֵי מוֹלְדֹתוֹ,
מִבְּחִינָתִי אֵין הוּא קָיָם.

על פי עלילת הטרגדיה "אנטיגונה", הסבר אם קריאון היה נאמן לדבריו אלה. הדגם את דבריך. בתשובתך כתוב גם על המאפיינים של קריאון כגיבור הטרגי.

9. "בית בובות" / הנריק איבסן

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. תאר שתיים ממערכות היחסים במחזה, והסבר כיצד השקר והזיוף באים לידי ביטוי

ביחסים אלה. הדגם את דבריך. (22 נקודות)

ב. בחר מן המחזה בדרך עיצוב אחת, והסבר כיצד היא משקפת את השקר והזיוף במחזה.

(13 נקודות)

10. "אויב העם" / הנריק איבסן

קרא את הקטע שלפניך ובו דבריו של ד"ר שטוקמן, וענה על השאלה שאחריו.

ובכן, ידידי [...] גיליתי מי הוא האויב הגדול ביותר של אמת וחופש בחברה שלנו [...] האויב המסוכן ביותר של האמת והחופש בחברה שלנו הוא הציבור הרחב, הרוב הליברלי, ממנו עלינו לפחד! כעת אתם יודעים!

בקטע שלפניך ד"ר שטוקמן מבטא את עמדתו כלפי הציבור בעיירה וכלפי התנהלותו.

הסבר כיצד ההתנהלות של הציבור בעלילת המחזה הביאה את ד"ר שטוקמן לנקוט עמדה זו.

הדגם את דבריך.

פרק שלישי — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים ושירת ביאליק, השירה העברית במאה ה-20) (40 נקודות)

שים לב! מפרק זה (שאלות 11-16) עליך לענות על שתי שאלות:
על שאלה אחת מן הפיוט או שירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 11-13),
ועל שאלה אחת מן השירה העברית במאה ה-20 (שאלות 14-16).
(לכל שאלה — 20 נקודות; סה"כ — 40 נקודות)

פיוט, שירת ימי הביניים ושירת ביאליק

ענה על אחת מהשאלות 11-13.

פיוט

11. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

שַׁחַר עֵלָה / ר' שלמה אבן-גבירול

שַׁחַר עֵלָה אֵלִי, דּוֹדִי, וְלֶךְ עַמִּי,
כִּי צִמְאַה נַפְשִׁי לְרֵאוֹת בְּנֵי עַמִּי.
לֶךְ אֶפְרָשָׁה מִטּוֹת זָהָב בְּאוֹלָמִי
אֶעֱרֹךְ-לֶךְ שִׁלְחֹן, אֶעֱרֹךְ-לֶךְ לַחֲמִי,
מִזֶּרֶק אֲמִלֵּא לֶךְ מֵאֲשָׁכְלוֹת כְּרָמִי —
וְשִׁתָּה בְּטוֹב לֵבָב, יִיטֵב לֶךְ טַעַמִּי.
הִנֵּה בָךְ אֲשַׁמַּח שְׂמֵחַת נְגִיד עַמִּי
בֶּן-עֶבְדְּךָ יִשִּׁי, הָרֹאשׁ לְבֵית לַחֲמִי!

הפיוט "שחר עלה" הוא רשות לאומית אלגורית.

א. על פי פיוט זה, הצג את המאפיינים של רשות לאומית. (12 נקודות)

ב. הסבר את האלגוריה בפיוט, והדגם את דבריך. (8 נקודות)

שירת ימי הביניים

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

בְּכָל לְבִי, אֶמֶת / ר' יהודה הלוי

בְּכָל לְבִי, אֶמֶת, וּבְכָל מְאֹדִי / אֶהְבֵּתִיךָ, וּבְגִלּוּי וְסוּדִי.
שְׁמֶךָ נִגְדִי – וְאֵיךְ אֵלֶיךָ לְבָדִי? / וְהוּא דוֹדִי – וְאֵיךְ אֲשֵׁב יְחִידִי?
וְהוּא גֵרִי – וְאֵיךְ יִדְעֶךָ מְאֹרִי? / וְאֵיךְ אֶצְעֵן? – וְהוּא מְשַׁעֵן בְּיָדִי!
הִקְלוּנִי מְתִים, לֹא יִדְעוּ כִי / קְלוּנִי עַל כְּבוֹד שְׁמֶךָ כְּבוֹדִי.
מְקוֹר חַיִּי – אֶבְרָכְךָ בְּחַיִּי, / וְזִמְרָתִי – אֶזְמָרְךָ בְּעוֹדִי!

בחר מן השיר בשלושה כינויים ומטפורות, והסבר מה אפשר ללמוד מהם על היחס של הדובר לאלוקים.

שירת ביאליק

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לא זְכִיתִי בְּאוֹר מִן הַהֶפְקֵר / חיים נחמן ביאליק

לא זְכִיתִי בְּאוֹר מִן־הַהֶפְקֵר,
אף לֹא־בָא לִי בִרְשָׁה מֵאֲבִי,
כִּי מִסְלָעִי וְצוּרִי נִקְרָתִיו
וְחִצְבָתִיו מִלְּבָבִי.

נִיצוֹץ אֶחָד בְּצוּר לְבִי מִסְתַּתֵּר,
נִיצוֹץ קָטָן – אֵךְ כְּלוֹ שְׁלִי הוּא,
לֹא שְׁאַלְתִּיו מֵאִישׁ, לֹא גִנְבָתִיו –
כִּי מִמֶּנִּי וּבִי הוּא.

וְתַחַת פְּטִישׁ צְרוּתִי הַגְדוֹלוֹת
כִּי יִתְפּוֹצֵץ לְבָבִי, צוּר־עוֹי,
זֶה הַנִּיצוֹץ עָף, נָתַן אֶל־עֵינִי,
וּמֵעֵינִי – לְחֵרָתִי.

וּמִחֲרוֹתֵי יִתְמַלֵּט לְלִבְכֶּכֶם,
וּבְאוֹר אֲשֶׁכֶם הִצַּתִּיו, יִתְעַלֵּם
וְאֲנֹכִי בְּחִלְבִי וּבְדָמִי
אֶת־הַבְּעֵרָה אֲשִׁלֵּם.

הסבר את המטפורה המרכזית בשיר, ותאר את התפתחותה.

כיצד מטפורה זו בונה את משמעות השיר? הסבר והדגם את דבריך.

השירה העברית במאה ה־20

ענה על אחת מן השאלות 14-16.

14. אדם מול בוראו

קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

גְּדוֹל גִּבּוֹר וְנוֹרָא, אֶמְרָתִי / רבקה מרים

גְּדוֹל גִּבּוֹר וְנוֹרָא, אֶמְרָתִי. וְשׁוֹב אֶמְרָתִי, גְּדוֹל גִּבּוֹר וְנוֹרָא.
לְמָה שִׁקְרָה בְּעֶבֶר כְּוִנָּתִי. גַּם לְמָה שִׁטְרָם אָרַע.
וְאֲבוֹתִי שְׂחִיִּים וּמְתִים, וְיִלְדֵי שְׁנוּלְדוֹ וְעוֹד לֹא
כָּל אֶחָד מֵהֶם, בְּקוֹלֵי הַמַּדְבָּר נָתַן אֶת קוֹלוֹ.
לֹא יִדְעָתִי אִם הַדְּבָרִים שֶׁבִּפִּי
קִבְּלָנָה הֵם, אוֹ שְׂאִילָה, בְּקֶשֶׁה וּתְחִנָּה
אִם שִׁיר שֶׁל הַלֵּל וְתוֹדָה בּוֹקֵעַ מִמֶּנִּי, אוֹ נְהִי שֶׁל קִינָה
לֹא יִדְעָתִי, אִם אוֹתָהּ נּוֹצְתִיּוֹת שׁוֹרְפָרְפָה עַל כְּתָפֵי
הִיא חֲבוּק שֶׁל קִרְבָּה
אוֹ שְׂרֻטָּה, צְרִיבָה מַעֲנָה, הַמְרַמֶּזֶת, כְּגֵדָם כָּנָף, עַל הַסְתַּלְקוֹת הַשְּׂכִינָה –
אֵךְ הֵייתִי שָׂבָה וְאוֹמְרָה
שׁוֹב
וְשׁוֹב וְשׁוֹב
גְּדוֹל גִּבּוֹר וְנוֹרָא –
חֲזוֹרָת הֵייתִי וְאוֹמְרָה, חֲזוֹרָת וְשׁוֹנָה.

א. תאר את המבנה של ארבע השורות המסיימות את השיר, והסבר כיצד מבנה זה משקף את

רגשותיה של הדוברת. (12 נקודות)

ב. תאר את הקשר בין האדם לבורא בשיר נוסף שלמדת בנושא "אדם מול בוראו".

(8 נקודות)

15. במשפחה

לפניך שיר בלי שם מאת זלדה (המתחיל במילים "בעיניו היו שרות").
קרא את השיר, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

בְּעֵינָיו הָיוּ שְׁרוֹת
צִפְרֵי גוֹעֵדוֹ
וְנוֹצוֹת שֶׁל זָהָב נָשְׂרוּ
עַל הַסְּפָרִים.

אֶךְ אֲנִי חֲשַׁבְתִּי בְּקִפְדָּה יְלִדוּתִית:
הַשְׁחֹק אֵינּוּ הַגּוֹן
לְבַעַל זָקֵן,
אֵינּוּ הַגּוֹן לְבַעַל הַלָּכָה –
אֵינּוּ הַגּוֹן לְאָב.

א. תאר את יחס הדוברת לאביה, כפי שהוא בא לידי ביטוי בשיר.

בחר מן השיר בשתי דרכי עיצוב והסבר את תרומתן לעיצוב יחס זה.
(12 נקודות)

ב. בחר בשיר נוסף שלמדת בנושא "במשפחה", והסבר את התרומה של דרך עיצוב בו
לבניית מערכת היחסים במשפחה המתוארת בשיר. (8 נקודות)

16. שירים בצל השואה

קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

נצול / לאה איני

אָבִי מִתְקַשֵּׁר לְמִסְפָּר הַצְּלוּב לֹו עַל זְרוּעַ
וּמִקְשִׁיב-מִקְשִׁיב בְּדֶרוֹךְ.
בְּאַזֵּן הַשְּׁמָאֵלִית אֵינִי מִקְשִׁיב
זָכָר לְסִטְיָרָה מְכֻפָּו שֶׁל אֵס. אֵס.
בְּאַזֵּן הַזֵּו הוּא שׁוֹמֵעַ
שׁוֹמֵעַ בְּמִחְרֵשׁ
אֵךְ אֵת הָאֵזֶן הַבְּרִיאָה הוּא עוֹשֶׂה בְּאַפְרָכְסֵת
לְסִיּוּטִים שֶׁבָּאִים לוֹ
מִדּוֹרָה, מְבוֹנָה, מְאֻשְׁוִיץ
בְּקִרְוֹנוֹת
אָבִי צוֹרֵחַ אַחַת לְשְׁבוּעַ בְּאוֹמֶר -
שְׁלוֹמִי טוֹב
וְאַחֵר כֵּן הוּא הוֹפֵךְ אֵת רֹאשׁוֹ עַל הַכֶּר הַרְטָב
וְנִרְדָּם עַל צִדּוֹ הַיְמָנִי
נוֹתֵן אֵת אֶזְנוֹ הַמֵּתָה לְבִכְיָי
בְּכִי הַמְהִלֵּךְ עַל בְּהוֹנוֹת.

א. בחר מן השיר בשלוש מן ההופעות של מוטיב ההקשבה והשמיעה, תאר אותן, והסבר את

תפקידן בבניית המשמעות של השיר. (12 נקודות)

ב. בחר באמצעי אמנותי משיר נוסף שלמדת בנושא "שירים בצל השואה", והסבר את תרומתו

להבנת המשמעות של השיר. (8 נקודות)

בהצלחה!